

Aan de heer Andre Kuipers
Ambassadeur van de Energie-Dialogoog
mijnenergie2050@minez.nl

BOZ.IED

Geachte heer Kuipers,

8 juli 2016

De Branche Organisatie Zeehavens (BOZ) gaat graag in op de uitnodiging van de minister van Economische Zaken om in het kader van de Energiedialoog de belangrijkste aandachtspunten vanuit de Nederlandse zeehavenbeheerders voor het opstellen van de Beleidsagenda Energie te benoemen en aan te reiken.

Binnen de Branche Organisatie Zeehavens (BOZ) werken de havenbeheerders van Amsterdam, Groningen, Moerdijk, Rotterdam en Zeeland samen. De Nederlandse zeehavens genereren gezamenlijk 340.000 directe en indirecte banen en €38,5 miljard toegevoegde waarde. De productie van energie, op- en overslag van energiedragers en energie-intensieve industrie in onze havencomplexen zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor deze economische baten.

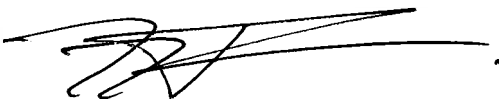
De zeehavens vormen een belangrijk onderdeel van het energiesysteem. Door de aanwezigheid van veel energie-intensieve bedrijven vindt in de zeehavens 25% van het totale Nederlandse energieverbruik plaats en wordt er 20% van de totale en 40% van de hernieuwbare elektriciteit en warmte in Nederland opgewekt. Tevens wordt er in de havens op grote schaal (bio-) brandstoffen geproduceerd. Behalve energiegebruik en -opwekking wordt er in de Nederlandse zeehavens jaarlijks 280 miljoen ton aan fossiele brandstoffen op- en overgeslagen. En vanuit de zeehavens wordt de logistieke ondersteuning van de bouw en onderhoud van windparken op zee verzorgd.

Het energiebeleid is van directe invloed op het investeringsklimaat, de concurrentiepositie en de innovatiekracht van de zeehavens. Door de clustering van (energie-intensieve) bedrijven bieden het havenbedrijfsleven en de havenbeheerders een breed spectrum aan toekomstgerichte innovatiemogelijkheden, variërend van industriële energiebesparing, co-siting, biobrandstoffen, warmtedistributie, afvang gebruik en opslag van CO2 etc.

Voor de uitwerking van het Werkprogramma Zeehavens "Alle hens aan dek" van de ministeries van IenM en EZ, het havenbedrijfsleven en de zeehavenbeheerders hebben de BOZ-partners gezamenlijk een plan opgesteld om de realisatie van de doelstelling uit het SER-Energieakkoord te ondersteunen en tegelijkertijd de concurrentiepositie van de Nederlandse zeehavens te versterken. Dit plan is besproken op de door EZ en BOZ georganiseerde bijeenkomst van de Energiedialoog Zeehavens van 28 juni 2016 en levert de bijgevoegde aandachtspunten op als input van de BOZ voor het opstellen van de Beleidsagenda Energie. De indeling in thema's sluit aan bij het SER-Energieakkoord en de projecten en activiteiten binnen de havens.

De in de BOZ samenwerkende Nederlandse zeehavens zijn graag bereid om mee te denken met het Ministerie van Economische Zaken over het toekomstige energiebeleid en deze inbreng nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Jaap Jelle Feenstra
Algemeen Secretaris BOZ

T 010-252 1325

M 06-511 74 876

E jj.feenstra@portofrotterdam.com

Input Branche Organisatie Zeehavens (BOZ) voor de Energiedialoog

Energiebesparing

De in de BOZ samenwerkende zeehavenbeheerders van Amsterdam (HA), Groningen (GSP), Moerdijk (HM), Rotterdam (HbR) en Zeeland (ZSP) werken aan verdere clustervorming van bedrijven in de Nederlandse zeehavengebieden. Deze clustervorming karakteriseert zich door een onderlinge uitwisseling van stromen (materialen, energie, stoom). Clustering en co-siting bepalen een belangrijke concurrentiefactor voor de zeehavens omdat het de energie-efficiëntie verhoogt, de kosten reduceert en de zeehavens daarmee tot een attractieve vestigingslocatie maakt voor bedrijven.

Aandachtspunten voor beleid:

Beschouw de zeehaven-gebieden meer als één economische entiteit. Dat kan de uitwisselingen van rest (energie) stromen vergemakkelijken. Fiscale verrekening tussen bedrijven is dan niet nodig en (Europese) afvalregelgeving werpt dan minder barrières op.

De uitwisseling van rest-energie kan verder worden gestimuleerd als de overheid geen belasting op deze stromen heft.

Grote bedrijven bepalen via Energie Efficiëntie Plannen (EEP's) of verplichte energie audits, welke energiebesparingsmaatregelen zij in de komende jaren gaan nemen. Deze maatregelen worden op vestigingsniveau bekeken en zijn vertrouwelijk. Door deze plannen op gebieds- / havenniveau te analyseren kunnen mogelijkheden voor gezamenlijke maatregelen worden geïdentificeerd en meer slagkracht worden ontwikkeld om tot uitvoering te komen. Bijkomend voordeel is dat het MKB in de zeehavens mee kan profiteren op het moment dat er collectieve maatregelen worden getroffen.

Grootschalig hernieuwbaar

De havenbeheerders zetten zich in om de verdere opschaling van hernieuwbare energie mogelijk te maken. Dit door projecten in de havens te ondersteunen en bedrijven die zich richten op hernieuwbare energie aan te trekken. De havenbeheerders zetten zich ook in om hernieuwbare energie optimaal te benutten. Bijvoorbeeld door samen met het bedrijfsleven te kijken of het mogelijk is om in de havens biomassa in te zetten als brandstof en als feedstock voor de chemische industrie door middel van cascadering.

Aandachtspunten voor beleid:

De vraag naar hernieuwbare energie is grotendeels door het energiebeleid gedreven. Voor bedrijven om te investeren in de Nederlandse zeehavens moet

dit beleid, bijvoorbeeld ten aanzien van het bijmengen van biobrandstoffen of het kunnen salderen van duurzame energie, voor langere tijd vastliggen. Het energiebeleid zal dan ook een helder en meerjarig robuust perspectief en instrumentarium voor het ontwikkelen van hernieuwbare energie moeten bieden voor minimaal de periode tot 2030.

Met betrekking tot het stimuleren van biomassa als brandstof voor de opwekking van elektriciteit en warmte, zou het energiebeleid kunnen worden versterkt door een breder en ruimer beleid ten aanzien van het stimuleren van een biobased economie. Door ook het gebruik van biomassa als feedstock voor de chemie te stimuleren kunnen er in de Nederlandse zeehavens biobased clusters ontstaan.

De Commissie Corbey heeft zich uitgesproken hoe verantwoorde import van biomassa mogelijk is en de norm NTA 8080 maakt toetsing daarop mogelijk. Daarbij zal de overheid zich moeten inzetten voor een Europees level playing field op het gebied van duurzaamheidscriteria voor biomassa en financiële stimulering. De havens concurreren immers internationaal bij het aantrekken van innovatieve hoogwaardige industrie.

Energie netwerken & warmte

Slimme energie netwerken, inclusief energieopslag, zijn een essentiële randvoorwaarde voor het vestigen van bedrijven in de haven. Zeker voor bedrijven met een hoge energievraag en hoge eisen op het gebied van betrouwbaarheid van levering. Het gaat hierbij niet alleen om elektriciteit, maar het koppelen van verschillende typen energie wordt belangrijker. Opschaling van hernieuwbare energie en energie-efficiency doelstellingen van de bedrijven zullen de noodzaak voor slimme energienetwerken in de havens doen toenemen. De havens zullen dan fungeren als 'balancing hubs' voor opslag en omzetting van hernieuwbare energie.

Aandachtspunten voor beleid:

Het is nog onduidelijk hoe en met welke specificaties de netwerken zich zullen ontwikkelen. Er bestaat een reële kans dat er een grote verscheidenheid aan systemen ontstaat. Het vormen van open-source netwerken heft onze voorkeur en een snelle ontwikkeling, bijvoorbeeld vanuit TKI verband, wordt ondersteund. En tussen het aanbod vanuit de zeehavens en de vraagzijde in de regio dienen de netwerkbedrijven zich verantwoordelijk te tonen voor de aanleg en exploitatie van de verbindende infrastructuur.

In de zeehavens zijn meerdere (rest) warmte-producenten aanwezig en in de havenregio's is sprake van een omvangrijke warmtevraag. Elke zeehaven is dan ook bezig met het ontwikkelen of uitbreiden van een warmte en/of stoomnet. Dit biedt grote energie-besparingsmogelijkheden zowel in de havens als de omliggende regio's. Grote uitdaging daarbij is de financiering van de benodigde infrastructuur die toegankelijk is voor meerdere warmte leveranciers. Hiervoor zijn publieke middelen noodzakelijk.

CCS:

In de havens wordt in het kader van CO2 reductie in eerste instantie gekeken naar energiebesparing en omschakeling naar hernieuwbare energie. Echter om de CO2 reductie doelstellingen te realiseren zal dit niet afdoende zijn. Voor de industrieën waarvoor fossiel voorlopig de enige realistische feedstock is, is CCS een toepasbare optie. Dit als noodzakelijke tijdelijke maatregel om CO2 reductie te versnellen en met als ambitie om CO2 zo veel mogelijk weer nuttig in te kunnen zetten (CCU), bijvoorbeeld in glastuinbouw en in chemie. Een pilot project in Rotterdam lijkt op korte termijn te kunnen starten. Tevens worden er momenteel plannen ontwikkeld om een CO2 netwerk tussen Rotterdam en Amsterdam te ontwikkelen met opslag mogelijkheden

Aandachtspunten voor beleid:

De zeehavens, met energie-intensieve industrie en relatief dichtbij CO2-opslag-mogelijkheden op zee, zijn goede locaties om met pilot projecten te starten. Hierbij verwijzen we naar de inbreng van Gasunie, Gasterra, GSP, HbR, NAM ROAD, Shell, RWE en TKI-Gas in de Energie-Dialog over CCUS van 4 juli 2016. Echter, het verleden leert dat het nut en de noodzaak in combinatie met de risico's en mogelijkheden onvoldoende duidelijk is geweest in het publieke debat. Dit vereist een proactieve aanpak van de overheid om te bepalen wat de positie wordt van CCS in de energietransitie. Indien CCS de in bovengenoemde inbreng beschreven belangrijke rol in de energietransitie gaat spelen dan is een duidelijk lange termijn perspectief nodig om zo investeringen mogelijk te maken. CCS zal gepaard moeten gaan met verder onderzoek naar grootschalige nuttige toepassingen van CO2.

Innovatie:

De CO2 reductie uitdaging is groot en de noodzaak voor innovatieve oplossingen dus ook. Dit beperkt zich niet alleen tot technische oplossingen, maar bijvoorbeeld ook ten aanzien van financiering en regelgeving. De havens bieden ruimte aan innovatieve (startende) ondernemingen, ondersteunen deze bij het opstarten en proberen daarbij flexibel om te gaan met de specifieke behoeften van deze partijen.

Aandachtspunten beleid

Veel van de hierboven genoemde aandachtspunten zijn relevant voor het stimuleren van innovaties die de energietransitie ondersteunen. Additionele aandachtspunten hebben vooral betrekking op de flexibiliteit die noodzakelijk is. Nieuwe pilot-projecten karakteriseren zich onder andere door de onzekerheid die er nog is rondom de techniek en/of marktvraag. Dit zijn dan ook geen initiatieven die met een horizon van tientallen jaren werken. De huidige vergunningsprocessen zijn daar niet goed op afgestemd en het vestigingstraject duurt te lang. Dit remt de innovatiekracht binnen havens. Door (delen) van havens aan te wijzen als stimuleringsgebieden / 'regelluwe' zones en hier pps

financieringsmogelijkheden te bieden, wordt het voor de havens gemakkelijker om innovatie te stimuleren.

Tevens is een belangrijk aandachtspunt de marktontwikkeling in de internationale context en het promoten van de Nederlandse zeehavens als motor in de energietransitie gericht op het vestigen van nieuwe innovatieve bedrijven. Belangrijke marketing en acquisitie platforms, zoals NFIA, het betrekken van kennisinstellingen en een stimulerend startup-klimaat kunnen een bijdrage leveren aan het promoten van de Nederlandse zeehavens als goede locaties voor de vestiging van innovatieve bedrijven die de energietransitie kunnen versnellen.

Duurzaam transport:

Duurzaam transport en efficiënt transport is van oudsher al een belangrijk thema binnen havens. Zo ondersteunen de havenbeheerders bijvoorbeeld ladingbundelingsprojecten om vervoersmodaliteiten beter te benutten en geven kortingen op het havengeld voor schonere schepen. In het kader van de energiedialoog en het energie- en klimaatbeleid ligt de nadruk meer op het transportbrandstof gebruik. Ook daarin spelen de zeehavens een belangrijke rol, als locatie waar vraag is naar transportbrandstoffen en waar op grote schaal transportbrandstoffen worden geproduceerd. In zeehavens worden fossiele en biobrandstoffen geproduceerd, is LNG opslag en bunkering mogelijkheden, wordt walstroom aan de binnenvaart geboden en is lokaal/regionaal elektrisch vervoer mogelijk, met opslagmogelijkheden voor netbeheerders.

Aandachtspunten beleid:

Opschaling van de productie van biobrandstoffen in de havens is goed mogelijk, maar dit zal alleen gebeuren als er sprake is van een stabiel en helder overheidsbeleid. Partijen zijn op dit moment nog terughoudend omdat een (Europees) langere termijn perspectief over de inzet van biobrandstoffen ontbreekt. Dit perspectief zal op korte termijn moeten worden geboden. Daarnaast moet het beleid ten aanzien van biobrandstoffen niet los worden gezien van een breder beleid ten aanzien van de biobased economie. De productie van biobrandstoffen, inzet van biomassa voor de opwekking van elektriciteit en warmte en de ontwikkeling van biobased chemie kunnen elkaar versterken en kansen bieden voor de Nederlandse zeehavens.

Gevraagd wordt van de overheid om een lange termijn visie te maken voor de transitie naar hernieuwbare transportbrandstoffen tot minimaal 2030 en aan te geven tot welke veranderingen dit leidt op de korte termijn (2020). Dit gebeurt bij voorkeur in Europees verband, immers de transportbrandstoffen industrie in de zeehavens produceert voor een groot deel voor de export.

Hoewel niet opgenomen in het SER-Energieakkoord en het Parijs-Klimaatakkoord zijn de inzet van brandstoffen voor de scheepvaart (idem voor luchtvaart) ook belangrijke ontwikkelingen voor de zeehavens. Verduurzaming vindt momenteel al plaats en mogelijkheden worden onderkend. Belangrijk is daarbij de internationale context van deze sectoren te onderkennen en daarnaar te blijven handelen.